

ukrinform.gov.ua/blog/oleksandr-vlasyuk/radykalizaciya-politychnyh-syl-v-krayinah-yes

4. Націоналізм в Європі: небезпечна тенденція для майбутнього ЄС? [Електронний ресурс] // Free Voice Information Analysis Center. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/natsionalizm-v-yevropi-nebezpechna-tendentsiya-dlya-maybutnogo-yes>

5. Briggs R. The Role of Civil Society in Counter-radicalisation and De-radicalisation / R. Briggs, A. Strugnell // Institute for Strategic Dialogue. – 2010. – 26 p.

6. Butt R. European Counter-Radicalisation and De-radicalisation: A Comparative Evaluation of Approaches in the Netherlands, Sweden, Denmark and Germany / R. Butt, H. Tuck. – London: Institute for Strategic Dialogue, 2014. – 42 p.

7. Della Porta D. Processes of Radicalisation and De-Radicalisation, Guest Editorial / D. Della Porta, G. LaFree // International Journal of Conflict and Violence. – Vol.6 (1). – 2012. – P.4-10.

8. Hutchinson M. The Consequences of Europe's Nationalism Trend [Electronic resource] / M. Hutchinson // Wallstreet Daily. – Access mode: <http://www.wallstreetdaily.com/2015/12/17/europe-france-nationalists>.

9. Rachman G. Nationalism is back [Electronic resource] / G. Rachman // The Economist. – Access mode: <http://www.economist.com/news/21631966-bad-news-international-co-operation-nationalism-back>.

10. Schmid A. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review [Electronic resource] / A. P. Schmid // The Hague: ICCT Research Paper, 2013. – Access mode: http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

11. Trauner F. The integrative power of the threat of disintegration [Electronic resource] / F. Trauner // European Policy Network. – Access mode: <http://politheor.net/the-integrative-power-of-the-threat-of-disintegration>.

12. Udland M. There's a new political risk looming in Europe [Electronic resource] / M. Udland // Business Insider. – Access mode: <http://www.businessinsider.com/european-nationalism-risk-2015-9>

References

1. First Report of the Working Group on Radicalisation and Extremism that Lead to Terrorism: Inventory of State Programmes, United Nations, 2008. – 22 p. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.youthpolicy.org/library/documents/first-report-of-the-working-group-on-radicalisation-and-extremism-that-lead-to-terrorism>.

2. Radicalisation Processes Leading to Acts of Terrorism: A Concise Report prepared by the European Commission's Expert Group on Violent Radicalisation, Submitted to the European Commission on 15 May 2008. – 20 p. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.gsdr.org/document-library/radicalisation-processes-leading-to-acts-of-terrorism>.

3. Vlasyuk O. Radykalizatsiya politychnyh syl v krayinah YeS [Elektronnyy resurs] // Blohy. – Rezhym dostupu: <http://blogs.ukrinform.gov.ua/blog/oleksandr-vlasyuk/radykalizaciya-politychnyh-syl-v-krayinah-yes>

4. Natsionalizm v Yevropi: nebezpechna tendentsiya dlya maybutnoho YeS? [Elektronnyy resurs] // Free Voice Information Analysis Center. – Rezhym dostupu: <http://iac.org.ua/natsionalizm-v-yevropi-nebezpechna-tendentsiya-dlya-maybutnogo-yes>.

5. Briggs R. The Role of Civil Society in Counter-radicalisation and De-radicalisation / R. Briggs, A. Strugnell // Institute for Strategic Dialogue. – 2010. – 26 p.

6. Butt R. European Counter-Radicalisation and De-radicalisation: A Comparative Evaluation of Approaches in the Netherlands, Sweden, Denmark and Germany / R. Butt, H. Tuck. – London: Institute for Strategic Dialogue, 2014. – 42 p.

7. Della Porta D. Processes of Radicalisation and De-Radicalisation, Guest Editorial / D. Della Porta, G. LaFree // International Journal of Conflict and Violence. – Vol.6 (1). – 2012. – P.4-10.

8. Hutchinson M. The Consequences of Europe's Nationalism Trend [Electronic resource] / M. Hutchinson // Wallstreet Daily. – Access mode: <http://www.wallstreetdaily.com/2015/12/17/europe-france-nationalists>.

9. Rachman G. Nationalism is back [Electronic resource] / G. Rachman // The Economist. – Access mode: <http://www.economist.com/news/21631966-bad-news-international-co-operation-nationalism-back>.

10. Schmid A. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review [Electronic resource] / A. P. Schmid // The Hague: ICCT Research Paper, 2013. – Access mode: http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

11. Trauner F. The integrative power of the threat of disintegration [Electronic resource] / F. Trauner // European Policy Network. – Access mode: <http://politheor.net/the-integrative-power-of-the-threat-of-disintegration>.

12. Udland M. There's a new political risk looming in Europe [Electronic resource] / M. Udland // Business Insider. – Access mode: <http://www.businessinsider.com/european-nationalism-risk-2015-9>

Chervinka I. M., Candidate of Political Sciences, Assistant of the Department of Political Science and International Relations, Lviv Polytechnic National University (Ukraine, Lviv), chaban_iryana888@ukr.net

Radicalization of nationalism in European countries

The concept of «radicalization», its definitions and features are considered. The manifestations of nationalist sentiments and their radicalization in Europe at the present stage are studied. The causes and preconditions contributing to the spread of nationalist trends are considered including economic difficulties, the threat of disintegration, migration crisis, which was the catalyst for strengthening and radicalization of nationalist sentiments in the EU. The concepts of «counter-radicalization» and «de-radicalization» as key strategies for countering radicalization processes are considered. The factors complicating the current situation in Europe are analyzed (the threat of fragmentation, emotional component of nationalism, the possible negative economic consequences of nationalism, the probability of it escalating into racism and xenophobia, etc.).

Keywords: radicalization, nationalism, extremism, terrorism, xenophobia, Europe, the EU.

Червинка И. Н., кандидат политических наук, ассистент кафедры политологии и международных отношений, Национальный университет «Львовская политехника» (Украина, Львов), chaban_iryana888@ukr.net

Радикализация национализма в странах Европы

Рассмотрено понятие «радикализация», особенности его дефинирования и присущие ему признаки. Изучены проявления усиления националистических настроений и их радикализации в странах Европы на современном этапе. Рассмотрены причины и предпосылки, способствующие распространению националистических тенденций, в частности, экономические трудности, дезинтеграционные настроения и миграционный кризис, который стал катализатором усиления и радикализации националистических настроений в странах ЕС. Рассмотрено понятие «контр-радикализации» и «де-радикализации» как основные стратегии противодействия процессам радикализации. Проанализированы факторы, усложняющие современную ситуацию в странах Европы (угроза фрагментации, эмоциональная составляющая национализма, возможные негативные экономические последствия усиления национализма, вероятность его перерастания в ксенофобию и расизм и т.п.).

Ключевые слова: радикализация, национализм, экстремизм, терроризм, ксенофобия, Европа, ЕС.

* * *

УДК 327

Щолокова Г. В., кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара (Украина, Днепропетровск), a.shcholokova@gmail.com
Назаренко А. А., студентка, напрям підготовки «Міжнародні відносини», Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпропетровськ), albina.nazarenko.95@mail.ru

РЕГИОНАЛЬНОЕ СУПЕРНИЦТВО США І КНР В АФРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Досліджено актуальні питання регіонального суперництва США і КНР в Африканському регіоні. Проаналізовано регіональний аспект у відносинах двох країн у процесі співіснування в Африці, досліджено суперечності в їх інтересах. В статті важливе місце було відведено аналізу природи економічних і геополітичних інтересів двох держав на Африканському континенті. Також було досліджено провідні напрямки діяльності двох світових акторів на рівні Африканського регіону в рамках «непрямого суперництва».

Ключові слова: КНР, США, Африканський регіон, регіональне суперництво США з КНР.

Тема американо–китайських відносин привертає увагу багатьох дослідників. Найбільша активізація наукового інтересу до неї відбулась в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Теоретичну основу даного дослідження забезпечило критичне осмислення праць вітчизняних і зарубіжних вчених, що займалися і продовжують займатися вивченням Китаю, США, історією американо–китайської взаємодії, розвитку політичних та економічних відносин КНР та США. Вагомий внесок у розбудову та аналіз досліджень відносин США з Китаєм внесли такі вчені, як Д. В. Василенко, А. М. Годлюк, Д. В. Дубов, В. Н. Колотов, Я. В. Лексютіна, М. П. Мовчан.

Предметне поле, що охоплюється дослідниками даної тематики, поділяється на такі групи:

1. Еволюція зовнішньополітичних стратегій США та КНР на Африканському континенті.

2. Економічний фактор в рамках протистояння двох держав.

3. Геополітичні завдання США і КНР на Африканському континенті.

Питання про зміни зовнішньополітичних стратегій США та КНР вивчали наступні автори: Ю. Дрозд, А. М. Каракуц, Д. Лакішик, І. І. Погорська, В. Самофалов, О. Тимофєєв, М. В. Фесенко, А. Фоменко.

Питанню впливу економічного фактору на протистояння США та КНР присвячені роботи таких вчених: І. Г. Вишнеvsька, А. Н. Гревцова, Т. Л. Дейч, І. Н. Золотухін, Т. П. Лебедева, А. В. Матвієнко, Г. Ю. Панікар.

Основні наукові праці та дослідження таких вчених, як Д. В. Василенко, М. О. Володіна, А. Н. Гревцова, Д. В. Дубов, І. Н. Золотухін, В. Н. Колотов, Ю. В. Курнашова та інших були присвячені питанню про сучасне зіткнення та протистояння інтересів Сполучених Штатів та КНР в Африці.

Мета статті – проаналізувати економічні та геополітичні інтереси двох держав на Африканському континенті і виявити ступінь впливу суперечливих американо–китайських відносин на міжнародну систему.

Чинником активізації політики США і Китаю на африканському напрямку виступають економічні інтереси цих держав. У першу чергу, це завдання забезпечення стабільного та надійного доступу до африканських енергоресурсів і мінеральної сировини. Африка, що володіє багатими природними ресурсами, привертає увагу найбільших економік світу своїми запасами нафти. На африканський континент припадає 12% світового імпорту нафти.

Крім енергоресурсів, Китай і США зацікавлені в імпорті з Африканського континенту і мінеральної сировини. Так, подальший поступальний економічний розвиток Китаю тісно пов'язаний з безперебійним постачанням з Африки міді, залізної руди, марганцю, нікелю, кобальту, фосфатів, платини, урану та хрому. Хоча мінерально–сировинна залежність США від Африканського континенту не настільки сильна, як у Китаю, проте вона досить істотна в силу того, що деякі види сировини мають стратегічне значення та їх імпорт покривається переважно за рахунок африканських поставок. До таких ресурсів належать кобальт, марганець, хром, мідь, цинк, свинець, боксити, уран, титан і цирконій [12].

Один із істотних компонентів американських інтересів в Африці – видобуток нафти. США отримують близько 8% імпортованої ними нафти з Нігерії, прагнуть

контролювати перспективні нафтові родовища в Судані та Ефіопії. В 2015 р. приблизно 25% імпортованої в США нафти мало африканське походження. Основні країни, з якими пов'язані життєві інтереси Сполучених Штатів, – Єгипет (як учасник близькосхідного конфлікту), Нігерія, Ангола та ПАР (як країни, що володіють винятковими запасами природних ресурсів) [13].

З метою розширення обсягів американської торгівлі та інвестицій в Тропічній Африці, сприяння економічному зростанню та інтеграції Африки у світову економіку в травні 2000 року був прийнятий Закон про розвиток і можливостях Африки (AGOA; African Growth and Opportunity Act, AGOA), що став найважливішим законодавчим актом США, що регулює торгово–економічні відносини з частиною африканських держав [7, с. 175–176].

У зв'язку з тим, що рішення про включення африканських держав в програму преференцій AGOA переглядається президентом США на щорічній основі, чисельність бенефіціаріїв цієї програми знаходиться в постійній динаміці. Підставою для включення в програму AGOA служить прогрес африканських держав в наступних областях: становлення ринкової економіки, правопорядку і політичного плюралізму; усунення бар'єрів на шляху американської торгівлі та інвестицій; захист інтелектуальної власності; захист загальноновизнаних прав людини та трудящих; боротьба з корупцією.

На практиці Вашингтон використовує AGOA в політичних цілях, як спосіб тиску на держави, що порушують права людини. Так, з січня 2010 р. Вашингтон виключив зі списку преференційної програми Гвінею, Мадагаскар і Нігер, що не задовольняють відповідним критеріям. А з січня 2011 р. Вашингтон призупинив участь у програмі Демократичної Республіки Конго (ДРК) у зв'язку з наявними там фактами порушення прав людини. Станом на лютий 2011 р. програма преференцій AGOA включала 36 з 48 держав Тропічної Африки [7, с. 180].

Основна частина американського імпорту з країн Тропічної Африки припадає на Нігерію, Анголу, ПАР, Конго, Чад і Габон, при цьому половина імпорту йде з Нігерії. У свою чергу, за результатами за період січень–вересень 2010 р. енергоресурси в експорті Нігерії в США склали 97%, Анголи – 98%, Конго – 99%, Чаду – 99%, Габону – 92%. Рідкісний виняток серед африканських країн являє собою ПАР, експорт якої в США порівняно різноманітний і включає мінеральну сировину і метали, транспортне обладнання, хімічні продукти, машинне обладнання, різні промислові товари та енергоресурси [9].

AGOA також стимулювала товарообіг між США та Африкою. У 2000 р. експорт із США в країни Африки становив 5,6 млрд. дол. (32,4% із зазначеної суми припадало на транспортне обладнання, 13,8% на продовольство, 12,8% на продукцію хімічної промисловості, 12,6% – на електроніку). Імпорт з Африки в 2000 р. був на рівні 22,2 млрд. дол. (68% – нафта і нафтопродукти, 14,4% – мінеральна сировина та метали). У 2008 р. американський експорт в Африку досяг 18,471 млн. дол., імпорт – 86,052 млн. дол., а торговий оборот – 104,5 млрд. дол. [13].

З метою створення сприятливого інвестиційного клімату на Африканському континенті Вашингтон укладає двосторонні угоди про захист інвестицій. Станом на 2016 р. підписано п'ять таких угод з країнами Тропічної Африки: з Камеруном, Конго, ДРК, Мозамбіком

та Сенегалом. На різних стадіях переговорного процесу знаходяться угоди з Руандою, Маврикієм і Ганою. Крім захисту американських інвестицій, ці угоди покликані сприяти розвитку ринкових реформ і створенню умов для подальшого економічного зростання в африканських країнах.

Китай є найбільшим торговим партнером Африки і намагається використовувати багаті ресурси регіону для того, щоб забезпечити своє економічне зростання. Деякі африканські лідери назвали активну присутність Пекіну в Африці «неоколоніалізмом», висловивши занепокоєння, що проекти приносять мало користі місцевому населенню, враховуючи матеріали та робочу силу, які імпортуються з Китаю. Характерно, що всі старання Китаю, спрямовані на розвиток і зміцнення дружніх контактів з представниками африканських країн, у світовому інформаційному просторі часто трактуються, як спроби досягнення контролю за ресурсами. На це китайські офіційні особи відповідають категоричним «ні». Так, за словами представника МЗС КНР Лю Вейміня, співпраця «в галузі енергетики та ресурсів» не є самоціллю китайської політики по відношенню до Африки. Звичайно, Піднебесна прагне задовольнити свої потреби, але в Африці робить це, керуючись місцевими звичаями і ринковими правилами [4].

Отже, у новому тисячолітті на африканському напрямку значно активізувалася політика Китаю. Відображенням всезростаючого інтересу китайського керівництва до Африки стали: публікація в 2006 р. матеріалу «Політика КНР відносно Африки» – першого подібного роду документа Пекіна про африканській політиці; поява в 2010 р. Білої книги про торговельно-економічне співробітництво Китаю з Африкою і створення в 2000 р. з ініціативи Китаю спеціального механізму стимулювання китайсько-африканських зв'язків – Форуму китайсько-африканського співробітництва. Цей форум став важливою платформою для багатостороннього діалогу, що дозволяє координувати політику Китаю щодо Африки з інтересами і потребами африканських держав.

Так, на четвертому саміті Форуму були обіцяні низькопроцентні позики в 10 млрд. дол., позики для малого та середнього бізнесу в 1 млрд. дол., списання боргів, що залишилися у найменш розвинених країнах континенту, зниження до нуля імпортних тарифів для 95% товарів цих країн. Слідом за створенням Форуму послідувало становлення відповідних механізмів і процедур взаємодії на різних рівнях [2].

Сьогодні Піднебесна є другим (після США) найбільшим імпортером нафти. Ця загрозна для КНР тенденція змушує її диверсифікувати джерела поставок енергоресурсів. І «однією з головних «страв» в глобальному ресурсному «меню» Пекіна стала Африка. Зараз Китай імпортує близько 35% неочищеної нафти з Африканського континенту. Основними партнерами Пекіна в цій сфері є Ангола (задовольняє 14% китайського імпорту нафти) і Судан (відповідно – 9%). Нігерія, Алжир, Єгипет, Чад, Кот-Д'Івуар, Габон, Екваторіальна Гвінея, Мозамбик, Сан-Томе і Принсіпі, Мадагаскар також стали об'єктами його уваги [4].

Через значний рівень ризику для інвесторів африканський інвестиційний клімат не можна назвати сприятливим. З метою покриття цих ризиків було створено Фонд в розмірі 5 млрд. дол. Крім того, китайський уряд підписав угоди про взаємний захист капіталовкладень з 28

африканськими країнами [1, с. 28–29]. Стратегія Китаю в цих країнах є відмінною від західної. В її основі лежать т.зв. «8 принципів Чжоу Еньляя», що й визначає її привабливість для африканських партнерів. Основні її переваги для партнерів Китаю: готовність до співробітництва з будь-якою країною, незалежно від того, чи є її режим демократичним чи диктаторським (що стало приводом для звинувачень з боку США); невтручання у внутрішні справи країн-партнерів (у т.ч., у сферу дотримання прав людини); надання величезних кредитів на пільгових умовах без необхідності звітувати про цільове використання коштів; інвестування в будівництво інфраструктурних об'єктів (деякі аналітики пов'язують економічне зростання в Африці саме з китайськими інвестиціями) [6].

Обсяг китайсько-африканської торгівлі склав в 2010 р. 126,9 млрд. дол., а в 2011 р. – вже 150 млрд. дол. У ряді країн діють китайські торгові місії, працюють біржі за участю місцевих і китайських бізнесменів, в Пекіні функціонує китайсько-африканська торгова палата. За схемою китайських спеціальних економічних зон (СЕЗ) в шести країнах Африки створюються такі зони. Відкриття першої зони – замбійсько-китайського торговельно-економічного співробітництва в Лусаці – відбулося в лютому 2009 р. У зону вклали понад 700 млн. дол. 10 китайських підприємств; вона пропонує населенню 3500 робочих місць. Понад 2 тис. китайських компаній інвестували в країни континенту [2].

За даними міністерства комерції КНР, китайські прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Африку склали в 2009 р. 9,33 млрд. дол. Проте, як пишуть Р. Каплинський і М. Морріс, китайська офіційна статистика майже завжди занижує розміри інвестицій. А згідно з даними ЮНКТАД, вони досягли 50 млрд. дол., причому одержувачами інвестицій стали 48 держав. В Африці діють 11 центрів інвестицій і торгівлі. У фокусі інтересів китайських компаній – нафта і мінерали; найбільші одержувачі позик та інвестицій – багаті ресурсами країни (ПАР, Ангола, Замбія, Судан). При цьому діє принцип «сировину в обмін на інфраструктуру». Втім, Китай реалізує інфраструктурні проекти і в країнах, що не володіють багатими ресурсами. США все частіше направляються в сферу високих технологій. Так, компанія «Huawei Technologies» забезпечує мобільним зв'язком Кенію, Зімбабве, Нігерію, а компанія ZTE вклали 400 млн. дол. в модернізацію телевізійної та телефонного мереж в Африці [1, с. 31].

Отже, отримання доступу до мінеральних ресурсів Африканського континенту – не єдина мета нарощування китайської присутності в Африці. Перспективним для КНР також є: ефективне вливання інвестицій, розвиток торговельних відносин (Африка є досить рентабельним ринком збуту китайської продукції), налагодження культурно-гуманітарної взаємодії та розвитку «добро-сусідських» відносин, створення позитивного іміджу КНР, підтримка КНР з боку африканських країн на міжнародній арені.

Зрозуміло, що основний геополітичний конкурент Китаю – Сполучені Штати не могли байдуже спостерігати за тим, що китайська економіка отримала потужний стимулюючий вплив у вигляді чималих ресурсів Африканського континенту. Сьогодні в колишньому «третьому світі», в тому числі і в Африці, йде стрімка поляризація сил, утворення нових союзів. Найбільш успішним у цій великій зоні є Китай.

Залученість Пекіна і Вашингтона в справі Африканського континенту і їх прагнення розширити свою регіональну присутність обумовлені не тільки економічним, але й політичним контекстом. Африканські держави становлять інтерес для США та Китаю як такі, що мають досить широке представництво в міжнародних і регіональних організаціях. Так, наприклад, частка африканських держав в ООН становить одну чверть, а в СОТ – майже третина. Підтримка африканських держав, у разі формування ними єдиної позиції, здатна виявитися вирішальною при прийнятті світовим спільнотою важливих політичних та економічних питань, що виносяться на голосування на міжнародних форумах.

У першому десятилітті 21 століття Китай продовжив лінію на більш тісну співпрацю з країнами колишнього «третього світу» (особливо з Африкою). І тут, створюючи собі плацдарми для розвитку, до певного часу Пекін взагалі не стикався з якої б то не було конкуренцією [6].

Однак заради справедливості варто помітити, що не всі країни Африки вітають посилення втручання КНР у їх справи. Китай критикували і критикують в Намібії, Ліберії, Камеруні, Мозамбіку, Замбії, ПАР. Основний мотив такого ставлення – економіка. Приміром, в 2006 р. ПАР в особі президента Табо Мбекі, почавши з того, що Піднебесна зі своїм дешевим текстилем підірвала позиції місцевої текстильної галузі, озвучила зрозумілу Заходом ідею, що Китай «може стати колоніальною державою». Природно, це було почуто і підтримано тодішнім держсекретарем США Хіллари Клінтон, яка сказала, що замість того, щоб зосередити свою увагу на партнерстві і допомогти в розвитку економічного потенціалу африканських країн, Китай явно думає про експансію на Африканському континенті.

Таким чином, відновлення уваги з боку Заходу до Африки і відповідні дії там Китаю можна датувати 2006 р. Саме тоді, на третьому саміті «Китай–Африка» Піднебесна активізувала свою присутність на континенті [2].

На думку деяких експертів, США намагаються відмовити Китаю в ресурсах. Але справа не тільки в нафті, справа в китайському проникненню в Африку і в тому, що Китай вибудовує поставки для своїх енергетичних потреб. Міжнародний валютний фонд випустив доповідь, в якій говориться що «епоха Америки» закінчена, і що протягом п'яти років китайська економіка випередить американську, і тоді США стануть другою найбільшою економікою світу, а не першою [3].

Але не тільки і не стільки енергоресурси Африки є тією самою «больовою точкою» Китаю, на яку все активніше тисне Захід, намагаючись відсікти Піднебесну від Африки. Вона відіграє для зростаючої Піднебесної ключову роль в плані продовольчої безпеки. Сьогодні середньостатистичний китаець став споживати в два рази більше м'яса і на третину більше зернових. І такі потреби вже набагато важче забезпечити сімома відсотками орних земель, які знаходяться в Китаї. Потрібні території, щоб вирощувати рис. Для цього оптимальним стає використання території в Африці, де з 1995 року активно працюють китайські компанії. До 2011 р. на африканському континенті працювало 150 сільськогосподарських підприємств на орендованих або куплених ділянках землі. Очевидно, що все це (розвиток Китаєм сільськогосподарських галузей в Африці) також не вписується в сучасну африканську політику Заходу [10].

Отже, навіть якби Китай взагалі не проводив ніякої економічної, гуманітарної та інвестиційної політики в Африці, він все одно вигравав би тут негласне змагання зі Сполученими Штатами і Європою самим фактом свого успішного розвитку. Захід в очах Африки завжди був і залишається «чужим». Китай же – по духу, історії, спільності аж ніяк не постарілих антиімперіалістичних цінностей – є «своїм».

Висновки. Останнє десятиліття відзначено новим сплеском інтересу провідних держав світу до Тропічної Африці. Африканський континент, переживши колоніальну експансію, а пізніше ставши ареною ідеологічного суперництва Західного і Східного блоків в роки «холодної війни», після нетривалого періоду зниження рівня залученості світових держав у справи континенту знову став об'єктом конкуренції між ними. Прагнення посилити власні геополітичні та економічні позиції в цій частині світу демонструє ряд держав – США, Китай, Індія, європейські держави, Росія, Бразилія, деякі країни Перської затоки. Але найбільшу активність останнім часом виявляють Вашингтон і Пекін. При цьому інтереси двох держав перетинаються, привносячи в сучасні американо–китайські відносини елемент суперництва.

Пошук нового формату співробітництва між двома державами відображає новий статус двосторонніх відносин: США, які дотепер багато в чому залишаються єдиною наддержавою, розуміють необхідність пошуку унікального формату спілкування та взаємодії із сучасним Китаєм, який, вочевидь, відтепер не є суто регіональним лідером, а прагне отримати статус наддержави. Через посилення присутності Китаю в Африці багато хто заговорив про можливе суперництво з США на цьому континенті. Поки не можна сказати з повною упевненістю про те, чи є США і Китай суперниками в Африці, так як не можна уникнути бізнес–конкуренції в деяких областях, але якщо подивитися на проблему в цілому, то, по–перше, КНР і США не мають стратегічних конфліктів в Африці. По–друге, Китай і США інвестують в різні сектори економіки. США в основному інвестує в розвиток добувної галузі промисловості, нафта, газ, корисні копалини. Звичайно, Китай теж вкладає кошти в ці галузі, але крім цього великі кошти йдуть в трудомісткі галузі промисловості – текстильну промисловість, побутову електроніку.

І навіть «боротьба» за освоєння ресурсів не може розглядатися як стратегічне суперництво, це просто конкуренція на бізнес–рівні. Китай, США і африканські країни мають спільні стратегічні інтереси. Китай і США є країнами–імпортерами нафти, тому вони стикаються з одними і тими ж проблемами, дуже високими цінами і можливими перебоями в поставках. Тому обидві країни повинні внести вклад у збільшення потужностей видобутку нафти.

Прагнення оволодіти джерелами сировини, знайти сфери вкладення інвестицій та ринки збуту для промисловості, що бурхливо розвивається – головні мотиви китайської економічної експансії, якою ознаменувалось XXI ст. Інтерес Китаю до Африки пов'язаний і з зростанням ролі африканських країн у світовій економіці та міжнародних відносинах.

Підсумовуючи, варто зазначити, що Китай уже зараз проектує свої політичні та економічні потужності на Африку. КНР намагається бути обережним у своїх

відносинах зі США та ЄС, які є його стратегічними партнерами. Саме тому Китаю, намагаючись отримати найбільше вигод у співпраці з країнами Африки, доведеться не ігнорувати зростаюче занепокоєння інших держав щодо неокolonіальної загрози в Африці з його боку. Аргументи щодо такої загрози часто висуваються на Заході. Однією з причин цьому є намагання Заходу мінімізувати негативи від втрати власних монополічних позицій в Африці.

Насправді, можна говорити про те, що китайці в наш час всіма шляхами намагаються забезпечити своє домінування в тих регіонах і країнах, від яких самі в певному аспекті залежать. Африка та арабський Схід, а також Центральна Азія і Росія цікавлять його як джерело енергоресурсів для підживлення економіки, що зростає, Південно-Східна Азія – як транзитний коридор, через який здійснюється левова частка поставок сировини і товарів у Китай та з Китаю, більшість інших країн світу – як джерела будь-якої іншої природної сировини, розвинений світ – як постачальники передових знань і технологій. І, нарешті, практично весь світ – як ринок збуту китайських товарів. Справді, Китаю потрібний весь світ, щоб забезпечити власне процвітання. Без усього цього модель китайського розвитку була б приречена на провал.

Список використаних джерел

1. Дейч Т. Л. Китайский капитал на рынках Африки [Текст] / Т. Л. Дейч // Азия и Африка сегодня. – 2008. – №9. – С.26–32.
2. Китай захватывает Африку [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://voprosik.net/kitaj-zaxvatyuvaet-afriku/>
3. Китай и Африка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://voprosik.net/kitaj-i-afrika/>
4. Костелянец С. США, Китай и нефть в Судане и Чаде [Электронный ресурс] / С. Костелянец // New Eastern Outlook. – 2010. – 9 февраля. – Режим доступа: <http://www.journal-neo.com/?q=ru/node/169>
5. Курнишова Ю. В. Американско-китайское соперничество на современном этапе: тенденции та особенности [Электронный ресурс] / Ю. В. Курнишова // Стратегичні пріоритети. – 2009. – №2 (11). – С.257–265. – Режим доступа: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/11_2009/37.pdf
6. Лебедева Т. П. Энергетическая безопасность Китая как геополитическая проблема [Электронный ресурс] / Т. П. Лебедева // Государственное управление. Электронный вестник. – 2010. – №24. – Режим доступа: http://ejournal.spa.msu.ru/images/File/2010/24/Lebedeva_Mramorova.pdf
7. Лексютин Я. В. США и Китай: линии соперничества и противоречий [Текст] / Я. В. Лексютин. – СПб.: СПбГУ, 2011. – 230 с.
8. Мовчан М. П. Политичні та економічні інтереси Китаю на Африканському континенті [Електронний ресурс] / М. П. Мовчан // Economic Annals–XXI. – 2015. – №3–4 (1). – С.12–15. – Режим доступа: http://soskin.info/userfiles/file/2015/3-4_1_2015/Movchan.pdf
9. Нестеров В. Китай – США: борьба за Африку разгорается [Электронный ресурс] / В. Нестеров. – Режим доступа: <http://www.fondsk.ru/news/2011/06/03/kitaj-usa-borba-za-afriku-razgoraetsja-3494.html>
10. Пара слов о китайско-африканских отношениях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://magazeta.com/2010/07/usa-china-afri/>
11. Самарцев В. Китай скупает ресурсы [Текст] / В. Самарцев // Азия и Африка сегодня. – 2010. – №10. – С.2–7.
12. Самофалов В. Китай у новому світовому порядку: становлення супердержави. Китай – США [Електронний ресурс] / В. Самофалов. – Режим доступа: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/kitai-u-novomu-svitovomu-porjadku-stanovlennja-superde/>
13. Экономические интересы США в Африке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://opec.ru/1144968.html>

References

1. Deych T. L. Kitayskiy kapital na ryinkah Afriki [Tekst] / T. L. Deych // Aziya i Afrika segodnya. – 2008. – №9. – С.26–32.
2. Kitay zahvatyuvaet Afriku [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://voprosik.net/kitaj-zaxvatyuvaet-afriku/>
3. Kitay i Afrika [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://voprosik.net/kitaj-i-afrika/>
4. Kostelyanets S. USA, Kitay i neft v Sudane i Chade [Elektronnyy resurs] / S. Kostelyanets // New Eastern Outlook. – 2010. – 9 fevralya. – Rezhim dostupu: <http://www.journal-neo.com/?q=ru/node/169>
5. Kurnishova Yu. V. Amerikano-kitayske supernitstvo na suchasnomu etapi: tendentsiyi ta osoblivosti [Elektronnyy resurs] / Yu. V. Kurnishova // Strategichni prioriteti. – 2009. – №2 (11). – С.257–265. – Rezhim dostupu: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/11_2009/37.pdf
6. Lebedeva T. P. Energeticheskaya bezopasnost Kitaya kak geopoliticheskaya problema [Elektronnyy resurs] / T. P. Lebedeva // Gosudarstvennoe upravlenie. Elektronnyy vestnik. – 2010. – №24. – Rezhim dostupa: http://ejournal.spa.msu.ru/images/File/2010/24/Lebedeva_Mramorova.pdf
7. Leksyutina Ya. V. USA i Kitay: linii sopernichestva i protivorechiy [Tekst] / Ya. V. Leksyutina. – SPb.: SPbGU, 2011. – 230 s.
8. Movchan M. P. Politichni ta ekonomichni interesy Kitayu na Afrikanському континенті [Elektronnyy resurs] / M. P. Movchan // Economic Annals–XXI. – 2015. – №3–4 (1). – С.12–15. – Rezhim dostupu: http://soskin.info/userfiles/file/2015/3-4_1_2015/Movchan.pdf
9. Nesterov V. Kitay – USA: borba za Afriku razgoraetsya [Elektronnyy resurs] / V. Nesterov. – Rezhim dostupu: <http://www.fondsk.ru/news/2011/06/03/kitaj-usa-borba-za-afriku-razgoraetsja-3494.html>
10. Para slov o kitaysko-afrikanikh otosheniyah [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://magazeta.com/2010/07/usa-china-afri/>
11. Samartsev V. Kitay skupaet resursy [Tekst] / V. Samartsev // Aziya i Afrika segodnya. – 2010. – №10. – С.2–7.
12. Samofalov V. Kitay u novomu svitovomu porjadku: stanovlennya superderzhavi. Kitay – USA [Elektronnyy resurs] / V. Samofalov. – Rezhim dostupu: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/kitai-u-novomu-svitovomu-porjadku-stanovlennja-superde/>
13. Ekonomicheskie interesy USA v Afrike [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://opec.ru/1144968.html>

Shchokolova G. V., Candidate of Political Sciences, assistant professor of Department of International Relations, Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Ukraine, Dnipropetrovsk), a.shchokolova@gmail.com

Nazarenko A. A., student, field of study «International Relations», Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Ukraine, Dnipropetrovsk), albina.nazarenko.95@mail.ru

Regional rivalry between the USA and China in the African region

Up-to-date issues of regional rivalry between the USA and China in the African region are analyzed. The regional dimension in relations between the two countries in the process of co-existence in Africa are analyzed, the contradictions in their interests are explored. In the article the analysis of economic and geopolitical interests of the two countries on the African continent had the most important place. The principal activities of the two leading world actors at the level of the African region as a part of «indirect competition» were also analyzed.

Keywords: China, the USA, the African region, regional rivalry between the USA and China.

Щолокова Г. В., кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений, Днепропетровский национальный университет им. Олесь Гончара (Украина, Днепропетровск), a.shchokolova@gmail.com

Назаренко А. А., студентка, направление подготовки «Международные отношения», Днепропетровский национальный университет им. Олесь Гончара (Украина, Днепропетровск), albina.nazarenko.95@mail.ru

Региональное соперничество США и КНР в Африканском регионе

Исследованы актуальные вопросы регионального соперничества США и КНР в Африканском регионе. Проанализировано региональный аспект в отношениях двух стран в процессе сосуществования в Африке, исследованы противоречия в их интересах. В статье важное место было отведено анализу природы экономических и геополитических интересов двух государств на Африканском континенте. Также были исследованы ведущие направления деятельности двух мировых акторов на уровне Африканского региона в рамках «косвенного соперничества».

Ключевые слова: КНР, США, Африканский регион, региональное соперничество США с КНР.

***